

Wyrok z dnia 4 listopada 2004 r.

I PK 24/04

O prawie do jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej i jej rodzaju, przewidzianej w art. 26 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz.U. Nr 162, poz. 1112 ze zm.), decydują faktycznie wykonywane czynności, a nie rodzaj pracy określony w umowie.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Herbert Szurgacz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 listopada 2004 r. sprawy z powództwa Stanisława P. przeciwko G. Spółce Węglowej SA w G. o zapłatę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 marca 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Powód Stanisław P. domagał się od pozwanej G. Spółki Węglowej SA odprawy pieniężnej w kwocie 8.144,16 zł, odszkodowania za nieuzasadnione rozwiązanie umowy o pracę w kwocie 8.144,16 zł oraz wypłaty różnicy pomiędzy wysokością przysługującej powodowi potencjalnie jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej dla pracownika zatrudnionego w zakładzie przeróbki mechanicznej węgla, a wysokością wypłaconej powodowi jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej dla pozostałych pracowników zatrudnionych na powierzchni kopalni, w kwocie 38.278,95 zł.

Strona pozwana uznała roszczenie o odprawę pieniężną, w pozostałym zakresie wnosząc o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 16 października 2002 r. Sąd Okręgowy- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach - Ośrodek w Rybniku zasądził od pozwanej G. Spółki Węglowej KWK „K.” w K. na rzecz powoda kwotę 8.498,97 zł z odsetkami tytułem odprawy, oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

Powód zatrudniony był w G. Spółce Węglowej SA KWK „D.” w C.-L. od 30 sierpnia 1980 r. jako mechanik samochodowy, kierowca, ślusarz, konserwator maszyn i urządzeń, zaś w ostatnim okresie jako kierowca dyrektora Kopalni. Po okresie zwolnienia chorobowego powód wykonywał swoje obowiązki w straży pożarnej. Następnie z uwagi na likwidację straży pożarnej, w dniu 31 sierpnia 2000 r. wystąpił z wnioskiem o przeniesienie go na oddział przeróbki mechanicznej węgla PM-1.

W dniu 1 września 2000 r. zawarto z powodem umowę o pracę w charakterze starszego ślusarza - konserwatora maszyn i urządzeń przeróbki mechanicznej węgla na powierzchni. Powód jednak nadal pracował jako kierowca, wożąc samochodem osobowym dyrektorów Kopalni.

W dniu 28 listopada 2000 r. powód złożył wniosek o wypłatę jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej. Poinformowano go, że wniosek został załatwiony negatywnie. Nowy wniosek o odprawę pieniężną bezwarunkową powód złożył w dniu 26 stycznia 2001 r., uzyskując ją w kwocie 10.439,71 zł. Z dniem 28 lutego 2001 r., rozwiązano z powodem umowę o pracę na zasadzie porozumienia stron.

Sąd uznał za zasadne jedynie roszczenie o odprawę pieniężną z tytułu rozwiązania umowy o pracę z przyczyn ekonomicznych leżących po stronie pracodawcy na podstawie przepisów ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 980). Zdaniem Sądu brak było podstaw do przyznania powodowi jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej w wysokości przewidzianej dla pracowników zakładu przeróbki mechanicznej węgla, a tym samym do uwzględnienia powództwa w tym zakresie. Przepis art. 2 ust. 8 oraz art. 20 ust. 1 pkt 2 ppkt d i ust.2 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczegółowych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz.U. Nr 162, poz. 1112 ze zm.) uprawniał powoda jedynie do tzw. odprawy powierzchniowej, co związane było z rodzajem pracy jaką powód faktycznie wykonywał.

Oceniając żądanie zasądzenia odszkodowania z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę, Sąd Okręgowy wskazał, że wniosek pracownika o wypłatę świad-

czenia w postaci jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej jest jednocześnie wnioskiem o rozwiązanie umowy o pracę, stąd z chwilą przyznania odprawy umowa ta została rozwiązana za porozumieniem stron. Skoro zatem, umowa o pracę została rozwiązana w sposób prawidłowy, to powód nie może domagać się odszkodowania z tytułu wadliwego jej rozwiązania.

W apelacji od tego wyroku powód, zarzucając Sądowi pierwszej instancji naruszenie przepisów art. 2 w związku z art. 20 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz o szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych - przez przyjęcie, że powodowi nie przysługuje prawo do tzw. „dużej odprawy” oraz formułując zarzuty naruszenia art. 30 k.p., wskutek przyjęcia, że strony skutecznie rozwiązały umowę o pracę z dniem 28 lutego 2001 r. i zarzut sprzeczności ustaleń Sądu z materiałem dowodowym zebrany w sprawie, wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji.

Wyrokiem z dnia 21 marca 2003 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił apelację. Sąd Apelacyjny podzielił ocenę prawną dokonaną przez Sąd pierwszej instancji, że z treści normy art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. wynika, iż warunkiem uzyskania uprawnienia do jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej jest uprzednie rozwiązanie umowy o pracę „na wniosek” pracownika. Wniosek ten jest ofertą (w rozumieniu art. 66 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.) rozwiązania stosunku pracy. Zatem, „wnioski o przyznanie świadczenia osłonowego lub aktywizującego”, z którymi powód wystąpił dwukrotnie do pozwanej, były ofertami rozwiązania stosunku pracy, pod warunkiem przyznania prawa do jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej.

Strona pozwana pierwotnie nie wyraziła zgody na rozwiązanie stosunku pracy i wypłatę wymienionego świadczenia. Należy więc uznać, że pozwana nie przyjęła oferty powoda. Zgodnie bowiem z dyspozycją art. 66 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. oferta powoda przestała wiązać pozwaną z upływem czasu, w którym składający ofertę w zwykłym toku czynności mógł otrzymać odpowiedź wysłaną bez opóźnienia. Milczenie adresata nie może być poczytane za przyjęcie oferty. Powód ponownie wystąpił z wnioskiem „o przyznanie świadczenia osłonowego lub aktywizującego”, równoznacznym z ofertą rozwiązania stosunku pracy, w dniu 26 stycznia 2001 r.

Oferta ta, mająca doprowadzić do rozwiązania stosunku pracy w drodze porozumienia stron pod warunkiem uzyskania zgody na wypłatę jednorazowej odprawy bezwarunkowej, spowodowała przyznanie powodowi prawa do odprawy tzw. powierzchniowej. Skoro do rozwiązania stosunku pracy doszło w drodze porozumienia stron, to roszczenie powoda o odszkodowanie jest bezzasadne.

W kasacji od powyższego wyroku powód zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 316 k.p.c., art. 224 k.p.c., art. 233 § 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., poprzez niewyjaśnienie przez Sądy obu instancji wszystkich okoliczności faktycznych mających istotne znaczenie w sprawie, w szczególności znaczenia odmowy przedstawienia przez stronę pozwaną książek raportowych PM-2 KWK D. oraz art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., przez rażące naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów i przyjęcie, iż wniosek powoda o odprawę bezwarunkową z dnia 28 listopada 2000 r. został załatwiony odmownie przez pozwaną, natomiast pozwana uwzględniła wniosek powoda z dnia 26 stycznia 2001 r., co spowodowało, że do powoda znalazły zastosowanie przepisy ustawy o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 15 grudnia 2000 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 5, poz. 41), zdaniem skarżącego, mniej korzystne dla powoda. Powód zarzucił także naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 2 pkt 8 i art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczegółowych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych w związku z art. 42 § 4 k.p., przez przyjęcie, że warunkiem otrzymania tzw. dużej odprawy jest praca w zakładzie przeróbki węgla na stanowiskach porównywalnych z pracą pracowników dołowych, a także błędną wykładnię art. 2 pkt 8 tej ustawy w związku z art. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego przez przyjęcie, iż sformułowanie „w dniu wejścia życie ustawy” należy rozumieć jako dzień wejścia w życie ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczegółowych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych Sąd naruszył także art. 65 k.c. przez jego niezastosowanie do określenia faktycznej woli stron przy zawieraniu umowy o pracę w dniu 1 września 2000 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie zawiera usprawiedliwionych podstaw. Przede wszystkim nie jest usprawiedliwiony zarzut naruszenia wymienionych w kasacji przepisów postępowania, co miało prowadzić do niewyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych, mających istotne znaczenie w sprawie. Kasacja w istocie wskazuje na jedną okoliczność, mianowicie odmowę dopuszczenia przez Sądy orzekające dowodu z książek raportowych PM-2 KWK D. za okres zatrudnienia powoda. Pomijając okoliczność, że dowód ten ostatecznie okazał się niedostępny, charakter faktycznego zatrudnienia powoda, od czego zależało jego zakwalifikowanie do grupy pracowników uprawnionych do tzw. dużej lub małej odprawy, Sąd ustalił na podstawie innych dowodów, zwłaszcza dowodu z zeznań świadków, a także wyjaśnień samego powoda. Dowód z dokumentu jest tylko jednym ze środków dowodowych i nie stanowi naruszenia art. 233 § 2 k.p.c. dokonanie przez sąd określonego ustalenia nawet z pominięciem dowodu z dokumentu, jeśli dana okoliczność wynika z innych dowodów w sposób jednoznaczny. Sąd dokonał oceny znaczenia określenia w umowie rodzaju pracy w relacji do pracy faktycznie wykonywanej przez powoda. Nie jest uzasadniony zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów w zakresie ustalenia, że wniosek powoda o odprawę pieniężną bezwarunkową z dnia 28 listopada 2000 r. został załatwiony negatywnie przez pozwaną. Na wniosku powoda znajduje się bowiem adnotacja „odmownie”, w związku z czym nie można twierdzić - jak czyni to skarżący w kasacji - że wniosek ten nie został załatwiony odmownie. Okoliczność, że w tej sytuacji powód został objęty nowelą do ustawy o dostosowaniu górnictwa z 1998 r., dokonaną ustawą z dnia 15 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego (Dz.U. 2001, Nr 5 poz. 41), która - zdaniem skarżącego - była dla powoda niekorzystna, nie może prowadzić do odmiennej oceny wskazanego oczywistego faktu, iż wniosek o odprawę z listopada 2000 r. został załatwiony negatywnie i sytuację powoda, składającego ponowny wniosek w styczniu 2001 r., należało ocenić według stanu prawnego obowiązującego w tym czasie.

Nowelizacja ustawy o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego z 1998 r., dokonana wymienioną ustawą z dnia 15 grudnia 2000 r., objęła między innymi jej przepis art. 26, stanowiący podstawę prawną przyznania odprawy bezwarunkowej dla pracowników zakładów przeróbki mechanicznej węgla. Ustawodawca przeprowadził wymienionym przepisem wyraźne rozróżnienie między pracownikami zatrudnionymi w zakładach mechanicznej przeróbki węgla, a pozostałymi pracownikami

zatrudnionymi na powierzchni kopalni. Tej drugiej grupie pracowników kopalni również zostało przyznane prawo do jednorazowej odprawy bezwarunkowej, jednak jej rozmiar został ustalony w niższej wysokości niż w przypadku pracowników zakładów przeróbki mechanicznej węgla, mianowicie w wysokości 3,6-krotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w kopalniach, podczas gdy pracownicy zakładów przeróbki węgla mogli korzystać z odprawy nawet w wysokości 24-krotnego miesięcznego wynagrodzenia; stąd określenia w praktyce mówiące o „dużej” i „małej” odprawie.

W sytuacji, kiedy nie ulega wątpliwości, że wniosek powoda o odprawę z dnia 28 listopada 2000 r. został załatwiony negatywnie, przesłanki prawa do jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej podlegają ustaleniu z uwzględnieniem stanu prawnego istniejącego w momencie wystąpienia przez powoda z drugim wnioskiem w dniu 26 stycznia 2001 r. W świetle znowelizowanego przepisu art. 26 ustawy o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego oraz dokonanych przez Sądy orzekające ustaleń odnośnie do faktycznego charakteru zatrudnienia powoda, nie ulega wątpliwości, że powód należał do kategorii „pozostałych pracowników zatrudnionych na powierzchni kopalni”, którym przysługiwała tzw. mała odprawa bezwarunkowa.

Zarzut naruszenia art. 65 k.c. w związku z art. 300 k.p. nie zasługuje na uwzględnienie. Sąd Apelacyjny nie zakwestionował treści zawartej umowy o pracę w zakresie określenia w niej miejsca i rodzaju zatrudnienia powoda: ślusarz - konserwator maszyn i urządzeń przeróbki mechanicznej na powierzchni. Trafnie natomiast przyjął, że o prawie do jednorazowej odprawy i jej rodzaju decyduje faktyczne zatrudnienie w określonej jednostce organizacyjnej kopalni, w szczególności prawo do tzw. dużej odprawy przewidzianej art. 26 ustawy przysługuje jedynie osobom zatrudnionym w zakładzie przeróbki mechanicznej węgla. Tymczasem powód nie pracował w zakładzie przeróbki mechanicznej węgla, lecz pracował jako kierowca. Argumentacja powoda, że praca kierowcy była pracą wykonywaną w warunkach art. 42 § 4 k.p. nie uwzględnia wymienionych w tym przepisie uwarunkowań, które nie zostały spełnione. Z kolei twierdzenie, że musiał „bezwzględnie wykonywać wszelkie polecenia pracodawcy” nie uwzględnia ograniczeń wydawania poleceń przez pracodawcę, które muszą się mieścić w granicach rodzaju pracy, wynikającego z umowy o pracę (art. 100 k.p.), a ponadto nie znajduje potwierdzenia w okolicznościach faktycznych sprawy. Dokonując prawnej kwalifikacji zaistniałej sytuacji należy dojść do wniosku, że między stronami umowy o pracę w drodze ustnego porozumienia, a co najmniej w sposób dorozumiany doszło do zmiany warunków umowy o pracę w zakresie rodzaju

pracy, którą powód miał wykonywać, mianowicie pracy kierowcy w miejsce pracy ślusarza - konserwatora maszyn i urządzeń przeróbki mechanicznej węgla na powierzchni.

Z przytoczonych motywów w oparciu o art. 393¹² k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

=====